NOTE ŞI CONSULTAŢII

CU PRIVIRE LA TRANSCRIEREA NUMELOR DE PERSOANE ŞI A TOPONIMICELOR CEHE

Făcînd comparaţie între numărul traducerilor din limba cehă în limba romînă apărute înainte şi 23 August constatăm o însemnată sporire cantitativă. Pe de altă parte se înregistrează apariţia în număr tot mai mare a traducerilor din limba romînă în Republica Cehoslovacă. Astfel, pînă în prezent, cititorilor romîni li s-au pus la îndemînă mai multe opere de valoare ale literaturii cehe, romane istorice, creaţii cu tematică actuală, povestiri şi poezii.

În articolul de faţă am vrea să atragem atenţia asupra unei probleme legate de aceste traduceri care — judecînd după lucrările apărute pînă acum — pare a fi neglijată de traducători. E vorba de transcrierea numelor de persoane şi a toponimicelor cehe, la redarea cărora nu se respectă în cele mai multe cazuri nici grafia originală (lucru explicabil prin dificultăţi de ordin tehnic), nici pronunţarea reală (lucru mai puţin de înţeles). Iată cîteva exemple (cu ortografierea cehă dată în paranteze):

Bozena Niemţova (Božena Němcová; Julius Fučik, Reportaj cu ştreangul de gît, p. 54, ediţia E.S.P.L.A.), Vaclav Toma (Václav Tůma; Marie Majerová, Sirena, p. 168, Editura de stat 1950), Vassek (Vašek; idem, p. 169), Smeral (Šmeral; Antonín Zápotocký, Anul Furtunos 1905, p. 149, E.S.P.L.A., 1953), Zizkov (Žižkov; idem, p. 5), Karlov Tyn (Karlův Týn; idem, p. 63), Budecsky (Budečský; idem, p. 121), Hrdlicka (Hrdlička, idem. p. 348), Domazlice (Domažlice; Alois Jirásek, Capete de cîini, p. 17, E.S.P.L.A., 1953), Straz (Stráž; idem, p. 38).

În unele cazuri, ortografierea originalului este păstrată intactă, însă provoacă confuzii în rostire: de unde să ştie cititorul romîn că Jan (Capete de cîini, p. 67), Oujezd (idem, p. 267) sau Chodov (idem, p. 16) trebuie pronunţate «Ian», «Ouiezd» şi «Hodov»? (E aceeaşi situaţie ca şi cînd un ceh ar fi pus să citească numele Cluj sau Giurgiu, pe care le va pronunţa aşa cum e deprins, «Ţlui», «Ghiurghiu».)

Părerea noastră este că rezolvarea acestei probleme trebuie să se bazeze pe următoarele principii:

1. să se păstreze grafia originală pe cît se poate neschimbată,
2. să se redea, în măsura posibilului, realitatea sonoră din limba cehă.

Deşi contrarii la prima vedere, aceste două principii se pot totuşi îmbina în practică. Aplicarea lor presupune transcrierea consecventă cu litere romîneşti a tuturor fonemelor cehe care îşi au echivalente în sistemul fonetic al limbii romîne literare (c = ţ, č = c + e sau i, g = gh, j = j din «iarnă», š = ş, ž = j) păstrînd numai literele «k» şi «y» (a căror valoare fonetică nu este necunoscută romînilor) pentru a nu modifica inutil grafia originală, şi redarea cu fonemele romîneşti cele mai apropiate a acelor foneme cehe care nu există în limba romînă:

BDD-A10309 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:27 UTC)

vocalele lungi, «accentuate», *á, é, í, ó, ú, ů, ý* să fie notate ca *a, e i, o, u, u, y*; *ch* (constrictivă velară de felul rus. «х» din ОХОТНИК sau al span. «j» din «hijo») ca *h*; *ř* (vibrantă alveodentală proprie limbii cehe) ca *r* (transcrierea ei prin «rş» sau «rj» — aşa cum este imitată de străini — ar modifica supărător caracterul grafic al cuvintelor, fără să redea exact pronunţarea ei reală); *d', ň, t'* (oclusive alveodentale, *d, n, t* «muiaţi») ca *d, n, t*.

Un caz aparte îl prezintă litera «ě» care marchează: *a)* atunci cînd urmează după *d, n, t*, înmuierea acestor consoane + *e*; *b)* cînd e precedată de *d, f, p, v* redă pe *j* + *e*; *c)* iar cînd urmează după *m* notează *ň* + *e*. Ar fi deci just să transcriem această literă în trei feluri: ca «e» (ex. Těšín — Teşin), ca ««ie» (ex. Soběslav — Sobieslav) şi ca «ne» (ex. Mělník-Mnelnik). Omiterea mecanică a semicercului în cele două cazuri din urmă ar fi în contradicţie cu principiile menţionate.

Prin urmare am scrie: Bojena Nemţova (Božena Němcová), Iulius Fucik (Julius Fučík), Vaţlav Tuma (Václav Tůma), Marie Maierova (Marie Majerová), Vaşek (Vašek), Şmeral (Smeral), Antonin Zapotoţky (Antonín Zápotocký), Jijkov (Žižkov), Karluv Tyn (Karlův Týn), Budecisky (Budečský), Hrdlicika (Hrdlička), Alois Iirasek (Alois Jirásek), Domajliţe (Domažlice), Straj (Stráž). De asemenea: Lidiţe (Lidice), Plzen (Plzeň), Libereţ (Liberec), Iablonet (Jablonec), Ceske Budeioviţe (České Budějovice), Ohre (Ohře), Karel Ceapek (Karel Čapek), ş.a.m.d.

Credem că aplicarea principiilor propuse mai sus ar duce la fixarea unui sistem simplu şi unitar de transcriere a numelor de persoană şi a toponimicelor cehe, fapt care ar înlătura haosul de astăzi şi care, o dată cu exprimarea mai adecvată a realităţii, ar ajuta la îmbunătăţirea traducerilor romîne din limba cehă.

JIRI FELIX

BDD-A10309 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:27 UTC)